

FRANSUZ TIBBIYOT TERMINOSISTEMASINING GRAMMATIK TAHLILI

Rajab Ostonovich Bobokalonov

BuxDU mustaqil izlanuvchisi

r.o.bobokalonov@buxdu.uz

<https://orcid.org/0000-0001-5348-2937>

Savriya Akbar qizi Karimova

BuxDU, Filologiya fakulteti talabasi

s.a.karimova@buxdu.uz

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada fransuz tilidagi tibbiyot terminologiyasi grammatik jihatdan ilmiy tahlil qilingan bo‘lib, sohada qo‘llaniladigan grammatik xususiyatlar va tuzilmalarning tizimli tahlilini ko‘rishimiz mumkin. Tadqiqotning maqsadi atamalarning shakllanishining asosiy mexanizmlarini, ularning grammatik tuzilishi va morfologik xususiyatlarini ochib berish, shuningdek, fransuz tilida tibbiy terminologiyani tushunish va qo‘llashda lingvistik omillarning ta‘sirini aniqlashdir.*

***Kalit so‘zlar:** grammatika, tibbiyot terminologiyasi, chastotalar, prefiks, suffiks, leksik-grammatik tahlil, lug‘at tahlili;*

Kirish. Fransuz tibbiyot terminologiyasi lingvistik va tibbiy jihatlarni birlashtirgan murakkab tizimdir. Zamonaviy tibbiyot amaliyoti, ayniqsa, tibbiyot fanining xalqlararo o‘zaro ta‘siri va globallashuvi sharoitida axborot almashishda yuqori darajadagi aniqlik va ravshanlikni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, fransuz tili tibbiy terminologiya va aloqaning asosiy tillarida muhim rol o‘ynaydi. Tibbiyot terminologiyasida ushbu tilning grammatik xususiyatlari nafaqat uning tarixiy rivojlanishi va madaniy ta‘sirini aks ettiradi, balki tibbiy ma‘lumotlarning muloqot

samaradorligiga ham muhim ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada biz noyob lingvistik sohaning asosini tashkil etuvchi tarkibiy va semantik jihatlarni ochib berish uchun fransuz tibbiyot terminologiyasining grammatik tahlilini o'tkazishga harakat qilamiz. Ushbu tahlil natijalari fransuz tibbiy terminologiyasini yaxshiroq tushunishga va xalqaro tibbiyot hamjamiyatidagi muloqotni optimallashtirishga yordam beradi.

Asosiy qism. Leksik-grammatik tahlil til birliklarini leksik tarkibi va grammatik tashkil etilishi nuqtai nazaridan o'rganishga tizimli yondashishdir. Fransuz tibbiyot terminologiyasini tahlil qilish kontekstida ushbu uslub atamalarning grammatik xususiyatlarini, ularning kelib chiqishi va tarkibiy xususiyatlarini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Tibbiyot terminlarining grammatik tahlili nutqning asosiy qismlarini aniqlashga qaratilgan murakkab jarayondir. Ushbu tahlil tibbiy leksikaning asosini tashkil etuvchi grammatik tuzilmalarni aniqlash, tasniflash va o'rganishni o'z ichiga oladi. Tibbiyotda asosiy grammatik tuzilmalarni aniqlashning asosiy bosqichlari:

Birinchi qadam tibbiy atamalarda paydo bo'lgan nutq qismlarini aniqlashdir. Ajratish mumkin bo'lgan asosiy nutq qismlariga otlar, sifatlar, fe'llar, old qo'shimchalar va qo'shimchalar kiradi [1, Jean Dubois, 2002]. Masalan, "cardiovasculaire" atamasida "cardio" - ot, "vasculaire" - sifat.

Gap qismlari aniqlangandan so'ng, leksik birliklarning terminlardagi grammatik rollariga muvofiq tasniflanadi. Bunda otlar asosiy tushuncha, sifatlar xarakteristikani, fe'llar esa harakat yoki jarayonni bildirishi mumkin. Masalan, "neurologie" (nevrologiya) atamasida "neuro-" (neyro -) nerv sistemasini bildiruvchi prefiks, "-logie" (logiya) esa fanni bildiruvchi qo'shimchadir. Keyingi bosqichda atama tarkibidagi gap qismlari orasidagi grammatik munosabatlar tahlil qilinadi. Bu nutq qismlarining qanday qilib muayyan tuzilmalarni hosil qilish uchun birlashishini baholashni o'z ichiga oladi. Masalan, "maladie cardiaque" (yurak kasalligi) atamasida "maladie" - ot, "cardiaque" - sifatdosh bo'lib, ular muayyan kasallikni ifodalash uchun birlashtiriladi.

Tibbiyot terminologiyasi kontekstida leksiko-grammatik tahlil tibbiyot mutaxassislari, tilshunoslar va tarjimonlar uchun asosiy vosita hisoblanadi, chunki u tibbiy amaliyotda qoʻllaniladigan murakkab atamalarni shifrlash va tushunishga yordam beradi [2, Astrid Guillaume, 2010]. Leksik-grammatik tahlil – bu lingvistik birliklarning ichki tuzilishini, xususan, fransuz tilidagi tibbiy atamalarni ochib berishga moʻljallangan usul. Tahlilning bu turi soʻz va iboralarning funksional va strukturaviy tomonlarini yaxshiroq tushunish uchun ularning leksik va grammatik xususiyatlarini oʻrganishga qaratilgan.

a) **asosiy grammatik tuzilmalarni ajratishdan** maqsad tibbiy atamalarda mavjud boʻlgan nutq qismlarini aniqlashdir. Bu, masalan, atamaning asosiy leksik tarkibini tashkil etuvchi otlar, sifatlar va feʼllarni aniqlashni oʻz ichiga oladi. Ushbu tuzilmalarni tahlil qilib, atamalarning tarkibiy qismlari bir-biri bilan qanday birlashtirilganligini yaxshiroq tushunishingiz mumkin.

b) **gap boʻlaklarining oʻzaro taʼsirini aniqlash:** leksik-grammatik tahlil ham gap boʻlaklarining atamadagi oʻzaro taʼsirini aniqlashga qaratilgan. Masalan, qaysi gap boʻlaklari bir-biri bilan maʼlum leksik-grammatik bogʻlanishda turadi: ot oʻzgartirilgan sifat-doshmi, terminda murakkab predikat bormi va hokazo. Bu atama qanday tuzilganligini tushunishga imkon beradi va uni talqin qilishda aniqlik beradi.

c) **tibbiyot terminologiyasidagi misollar:** Biz keltirgan “*cardiovasculaire*” (yurak-qon tomir) va “*neurologie*” (nevrologiya) misollari tibbiyot terminologiyasidagi grammatik tuzilmalarning illyustratsiyasidir. Birinchi holda, “*cardiovasculaire*” (yurak-qon tomir), biz “kardio” otining “qon tomir” sifat-doshi bilan oʻzgartirilganligini koʻramiz. Nutq qismlarining bunday birikmasi yurak-qon tomir tizimi bilan bogʻliq boʻlgan narsa haqida gapirayotganimizni aniqlash imkonini beradi. Ikkinchi holda, “nevrologiya”, “neyro-” prefiksi asab tizimi bilan bogʻliqlikni bildiradi va “-logie” intizom yoki oʻrganishni bildiradi. Shunday qilib, bu atama asab tizimi haqidagi fanni tavsiflashini koʻramiz. Tibbiyot terminlarining morfologik xususiyatlarini oʻrganish leksiko-grammatik tahlilning muhim bosqichi boʻlib, bu atamalarning tuzilishi va shakllanishini tushunishga qaratilgan. Bu jarayon

morfemalarni, ularning birikmalarini va tibbiy terminologiya soʻzlaridagi funksiyalarini batafsil tekshirishni oʻz ichiga oladi.

Xulosa. Grammatik tahlil natijasida fransuz tibbiyot terminologiyasining murakkab tuzilishi, jumladan, ot, sifat, feʼl va boshqa gap boʻlaklari aniqlandi. Ushbu tuzilma terminologiyani boyitadi, tibbiy tushunchalarning aniq ifodalanishini taʼminlaydi. Leksik-grammatik tahlil atamalarning xususiyatlarini tanlash va oʻrganishni oʻz ichiga oladi. Bunday yondashuv murakkab tibbiy atamalarni ularning grammatik tuzilishi darajasida ochish va tushunishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Jean, Dubois. Dictionnaire de linguistique, Paris, Larousse-Bordas/VUEF, 2002 ;
2. Astrid Guillaume, «Diachronie et synchronie : Passerelles étymologiques. La dynamique des savoirs millénaires », Textes & Cultures, vol. 14, no 2, 2010 ;
3. OʻzME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil ;
4. BOBOKALONOV, R. O. (2021, March). International medical terms from French to Uzbek language. In E-Conference Globe (pp. 136-144).
5. Ostonovich, R. (2023). LINGUISTS AND MEDICAL TERMINOLOGY: AN ESSENTIAL COLLABORATION. Talqin va tadqiqotlar, 1(21).
6. Bobokalonov O. Linguo-Cultural Peculiarities of the Phraseological Units with Pharmacophytonyms Components //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2020. – T. 23. – №. 2. – С. 232-235.
7. Bobokalonov O. PRAGMALINGUVISTICAL STUDY OF FRENCH-UZBEK MEDICINAL PLANT TERMINOLOGY //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 31. – №. 31.
8. Bobokalonov O. LES PHYTOPHRASEOLOGISMES OU PHYTOPHRASÈMES //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 31. – №. 31.

9. Bobokalonov O. FRANSUZ ZAMONAVIY FRAZELOGIYASIDA LINGVOKULTUROLOGIK SHIFOBAXSH FITONONIMLAR //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2023. – Т. 31. – №. 31.
10. Bobokalonov O. Текст научной работы на тему «Прагмалингвистическое изучение французско-узбекской терминологии лекарственных растений» //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.
11. Bobokalonov O. Текст научной работы на тему «Прагмалингвистическое изучение французско-узбекской терминологии лекарственных растений» //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.
12. Жўраева, Н. (2022). О МНОГОЯЗЫЧНЫХ ПАРАЛЛЕЛЬНЫХ КОРПУСАХ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 8(8).
13. Bobokalonov R. The Level of Assimilation of The Vocabulary Medical Terms //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2023. – Т. 35. – №. 35.
14. Бобокалонов Р. О. Семантический анализ медицинских терминов //Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes. – 2022. – С. 252-254.
15. Bobokalonov, R. (2022). Problematique de la terminologie medicale - monographie. Éditions Universitaires Européennes.
16. Bobokalonov, R. (2021). Structural Analysis of Medical Terms.
17. Bobokalonov, R. (2023). ILMIY TIBBIYOT TERMINOLOGIYASI TAHLILI.
18. Bobokalonov, R. (2022). Tibbiy atamalarning semantik tahlili. <http://www.conferenceseries.info>.
19. Bobokalonov R. Tibbiy atamalarning semantik tahlili //Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes. – 2022.
20. Rajab B., Student M. English Explanation Of Medical Hybrid Terms With French Prefix" Anti //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – Т. 25. – №. 1. – С. 352-356.